

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในระดับอุดมศึกษา
Research – Based Learning (RBL) in Higher Education

สินธะวา คามดิษฐ์*
Sinthawa Khamdit*

*ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Director of Division of Evening Program Administration Dhurakij Pundit University.

*Email : sinthawa.kha@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย หรือ Research – Based Learning : RBL เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เผชิญเหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบจากการสืบค้น และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน และถือได้ว่าเป็นทางเลือกของเทคนิคการสอนที่ไม่ใช่การบรรยาย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยมี 4 รูปแบบ คือ 1) ผู้สอนใช้ผลการวิจัยในการสอน 2) ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนรู้ 3) ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการสอน และ 4) ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้

ข้อดีของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย และได้ความรู้ในศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน ส่วนข้อจำกัด คือ การสอนโดยวิธีนี้ ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์การทำวิจัยเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย อุดมศึกษา

Abstract

Research - Based Learning: RBL is a learning approach emphasizes on learning by practicing, learning from real situations, creating outcome from thinking process, functioning systematically, forming knowledge individually, using the research process to solve problems, eliciting answers from the query and analyzing the data on their own. This approach will inspire students to develop their potential in all areas. In addition, this approach is considered to be an alternative of the non-teaching lecture approaches. The goal is intentionally aimed at developing an individual learning process for students. This instruction approach has four forms: 1) teachers use the research findings in their teaching 2) students use the research results in their learning 3) teachers use research process as their teaching approach 4) students use research process as their learning approach.

The advantages of RBL are that the students are able to learn the research process and gain their subjects knowledge as well. However, the teachers must be qualified and experienced in conducting the research.

Keywords : Research – Based Learning , education, higher education

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย (Research – Based Learning : RBL) เป็นรูปแบบ หรือ วิธีการสอนหนึ่งในหลายๆ รูปแบบ ที่มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริง ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งวิธีการดังกล่าว สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่รู้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น และมุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น

การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

- 1) มุ่งให้ผู้สอนระดับอุดมศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาของตนโดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละรายวิชา และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 2) เพื่อประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สอดตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
- ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย จึงเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เผชิญ

เหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ ค้นหาและ/หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบจากการสืบค้น และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน

ความหมายและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย และผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าว จึงกำหนดเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ ความหมายและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยรูปแบบต่างๆ พร้อมตัวอย่างจากการเรียนการสอนในบางรายวิชาเพื่อเป็นแนวทาง และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย บางครั้งอาจเรียกว่า การสอนแบบเน้นการวิจัยเป็นฐาน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัย หรือ ผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ โดยอาจใช้การประมวลผลงานวิจัยมาประกอบการสอนเนื้อหาสาระ ใช้ผลการวิจัยมาเป็นเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาเนื้อหาสาระ หรือให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรง หรือช่วยฝึกฝนทักษะการวิจัยต่างๆแก่ผู้เรียน

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย มี 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ผู้สอนใช้ผลการวิจัยในการสอน โดยผู้สอนให้นักศึกษาอ่านสาระสำคัญของงานวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการสอนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น นำเนื้อหาที่เป็นผลการวิจัยมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และตั้งคำถามจากงานวิจัย เป็นต้น ทั้งนี้ เน้นกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยด้วย

รูปแบบที่ 2 ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ไปศึกษาค้นคว้างานวิจัยด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเป็นผู้บริโภคงานวิจัย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องเลือกงานวิจัยที่เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน หรือผู้สอนอาจจำเป็นต้องทำหน้าที่ย่อยงานวิจัยให้มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน

รูปแบบที่ 3 ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการสอน คือ ผู้สอนออกแบบการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ต้องการ ซึ่งผู้สอนสามารถใช้กระบวนการวิจัยครบทุกขั้นตอน หรือใช้บางขั้นตอนตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ และข้อจำกัดที่มี

รูปแบบที่ 4 ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนลงมือวิจัยเอง อาจอยู่ในรูปของการทำรายงานเชิงวิจัย ทำวิจัยในประเด็นเล็กๆ หรือ เป็นผู้ช่วยวิจัยให้อาจารย์ผู้สอน โดยผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่างๆ อย่างมีคุณภาพที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย ทั้ง 4 รูปแบบ มีตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้สอนระดับอุดมศึกษา สามารถ

นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

รูปแบบที่ 1 ผู้สอนใช้ผลการวิจัยในการสอน มีวิธีการ ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ : ให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์จากผลงานวิจัยของผู้สอนหรือที่ผู้สอนค้นคว้ามาให้

1.2 กิจกรรมการเรียนการสอน
แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังตัวอย่างการเรียนการสอนหัวข้อ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบองค์การสมัยใหม่ ในรายวิชา องค์การและการจัดการ สาขาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มีขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 ขั้นการเตรียมตัวของผู้สอน
เนื่องจากผู้สอนเป็นอาจารย์ประจำในรายวิชาองค์การและการจัดการ มาเป็นเวลานาน และได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบองค์การสมัยใหม่ ซึ่งได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารต่างประเทศมาแล้ว ดังนั้น ผู้สอนจึงนำผลงานวิจัยของตนเองมาใช้ในการเรียนการสอน อันเป็นหลักการของรูปแบบที่ 1 คือ ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา เรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบองค์การสมัยใหม่ จากผลงานวิจัยของตนเอง โดยผู้สอนจัดทำเป็นสรุปย่อผลการวิจัยดังกล่าวให้กับผู้เรียนทุกคน

1.2.2 ขั้นการเรียนการสอน
ผู้สอนและผู้เรียนมีกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้สอนอธิบายกิจกรรมการเรียนการสอนในหัวข้อ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบองค์การสมัยใหม่ ว่าได้นำผลการศึกษาวิจัยของผู้สอนเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบองค์การสมัยใหม่ มาให้ผู้เรียนได้ศึกษาว่าแนวคิดดังกล่าวเป็น

- อย่างไร และ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งองค์ความรู้รูปแบบองค์การสมัยใหม่ และวิธีวิจัยไปพร้อมๆกัน โดยผู้สอนดำเนินการ ดังนี้
- 1) ผู้สอนให้ผู้เรียนทุกคนอ่านผลงานวิจัยที่ผู้สอนสรุปไว้ล่วงหน้าแล้ว ใช้เวลาประมาณ 10 นาที
 - 2) ผู้สอนอธิบายขั้นตอนการทำวิจัยตามหัวข้อสำคัญ คือ 1) การระบุปัญหาวิจัย 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) การทบทวนวรรณกรรม 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 6) การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบองค์การสมัยใหม่ และความรู้ด้านการทำวิจัย โดยผู้สอนอธิบายวิธีวิจัยแต่ละขั้นตอนที่ถูกต้องจากประสบการณ์ตรง และกล่าวถึงปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ระหว่างการทำงานวิจัยด้วย
 - 3) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปราย ชักถาม และแสดงความคิดเห็นต่อผลการวิจัย และวิธีวิจัย โดยกำหนดขอบเขตการอภิปราย ฯ ดังนี้
 - 3.1) ด้านผลการวิจัย ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบองค์การสมัยใหม่ กับองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบองค์การที่อ่านในตำราว่ามีความสอดคล้องหรือความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และความรู้ใหม่ที่ได้อ่านจากงานวิจัยนี้ คืออะไร
 - 3.2) ด้านวิธีวิจัย ให้ผู้เรียนชักถามเกี่ยวกับการทำวิจัยแต่ละขั้นตอนโดยเริ่มจากการระบุประเด็นปัญหาการวิจัยไปจนถึงขั้นตอนการสรุปและเขียนรายงานการวิจัย
 - 4) ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียนทั้ง
- ด้านแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบองค์การสมัยใหม่ และความรู้เกี่ยวกับวิธีวิจัย
- 1.3 การประเมินผลการเรียนรู้ : ประเมินความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระในศาสตร์ และ ศัพท์การวิจัยโดยใช้แบบทดสอบ
- ข้อเสนอแนะ
- 1) ผู้สอนควรสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาอื่นๆในรายวิชา ที่เป็นผลงานวิจัยของนักวิจัยชั้นนำทั้งในและต่างประเทศ มาใช้ในการเรียนการสอนนอกเหนือจากใช้งานวิจัยของตนเอง
 - 2) ผู้สอนควรส่งสรุปผลงานวิจัยที่หามาจากนักวิจัยคนอื่นหรือของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนอ่านและวิเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวล่วงหน้าเป็นการบ้าน เพื่อประหยัดเวลา และผู้เรียนจะได้ใช้เวลาศึกษารายงานวิจัยมากขึ้น
- รูปแบบที่ 2 ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนรู้ มีวิธีการ ดังนี้
- 2.1 วัตถุประสงค์ : ให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์จากผลงานวิจัยของผู้สอนหรือที่ผู้เรียนค้นคว้ามาเอง
 - 2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังตัวอย่างการเรียนการสอนหัวข้อ แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ในรายวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีขั้นตอน ดังนี้

 - 2.2.1 ขั้นการเตรียมตัวของผู้สอน

ก่อนที่จะมีการเรียนการสอนในหัวข้อแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ผู้สอนมอบหมายงานล่วงหน้า (ประมาณ 1 สัปดาห์) เพื่อให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหารายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว จากฐานข้อมูลออนไลน์ หรือ จาก

ห้องสมุด โดยทำสรุปตามแบบหรือหัวข้อที่กำหนด ได้แก่ ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ (และหัวข้ออื่นๆตามความจำเป็น) โดยทำเป็นงานกลุ่มๆละประมาณ 5 คน และแต่ละกลุ่มอาจให้แบ่งกันสืบค้นคนละ 1 เรื่องเพื่อฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลให้แก่ผู้เรียน

2.2.2 ขั้นการเรียนการสอน

ผู้สอนและผู้เรียนมีกิจกรรมร่วมกัน ตามลำดับ ดังนี้

- 1) ผู้สอน : แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 5 คน ตามที่กำหนดไว้เมื่อตอนมอบหมายงานล่วงหน้า แล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอสรุปผลการสืบค้นรายงานวิจัย ตามหัวข้อที่ผู้สอนกำหนด คือ ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ
- 2) ผู้เรียน : ดำเนินการตามที่คุณสอนมอบหมายให้ ไปจนครบทุกกลุ่ม
- 3) ผู้สอน : หลังจากที่คุณกลุ่มเสนอรายงานสรุปเรียบร้อยแล้ว โดยผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการให้ทุกกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์เปรียบเทียบงานวิจัยภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม ใน 2 ประเด็น ต่อไปนี้
 - 3.1) ด้านวิธีวิจัย ให้วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของงานวิจัยแต่ละเรื่องว่าใช้วิธีวิจัยอย่างไรบ้าง เช่น สมมติฐาน ประชากรและตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น
 - 3.2) ด้านสรุปผลการวิจัย ให้สังเคราะห์เนื้อหาโดยการหาความสอดคล้องของผลการวิจัยแต่ละเรื่อง ที่ศึกษาตัวแปรเดียวกัน เช่น ตัวแปรแรงจูงใจในการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (เช่น แรงจูงใจที่จะ

ได้สัมผัสสิ่งแวดล้อม พบปะกับคนในท้องถิ่น เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเทศเจ้าบ้าน เสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว พักผ่อนในสภาพแวดล้อมที่น่าสบาย และให้รางวัลแก่ตัวเอง เป็นต้น) ว่ามีข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องใดและของใครบ้างที่สอดคล้องกัน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นดังกล่าว แล้วให้เปรียบเทียบกับเนื้อหาสาระในเอกสารหรือตำราที่มีอยู่ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ พร้อมกับอภิปรายผลไปพร้อมๆกัน

2.3 การประเมินผลการเรียนรู้ :

- 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระในศาสตร์ และกระบวนการวิจัยโดยใช้แบบทดสอบ
- 2) ประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ หรือการสืบค้นโดยพิจารณาจากความสามารถในการสรุปประเด็นและการสังเคราะห์งานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยล่วงหน้าเป็นการบ้าน เพื่อผู้เรียนจะได้ใช้เวลาศึกษารายงานวิจัยมากขึ้น โดยผู้สอนควรแนะนำวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยหรือมีตัวอย่างให้ศึกษา

รูปแบบที่ 3 ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการสอน มีวิธีการ ดังนี้

- 3.1 วัตถุประสงค์ : ให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์ผ่านกระบวนการวิจัยที่ผู้สอนออกแบบ
- 3.2 กิจกรรมการเรียนการสอน
เนื่องจากรูปแบบที่ 3 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยเป็นวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในศาสตร์

ยังไม่ถึงขั้นที่ผู้เรียนต้องทำวิจัยเองทั้งโครงการ ดังนั้นผู้เรียนจึงมีส่วนร่วมตามที่ผู้สอนออกแบบหรือกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้เท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องทำวิจัยเองทั้งหมดนั้นจะกล่าวถึงในรูปแบบที่ 4

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอนดังตัวอย่างการเรียนการสอนหัวข้อ ความเชื่อเรื่องผี ในรายวิชาภูมิปัญญาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มีขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ขั้นการเตรียมตัวของผู้สอน

ผู้สอนทบทวนขั้นตอนและกระบวนการวิจัยได้แก่ 1) การระบุปัญหาวิจัย 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) การทบทวนวรรณกรรม 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 6) การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ขั้นตอนดังกล่าว ผู้สอนควรระบุกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในหัวข้อ ความเชื่อเรื่องผี โดยผ่านกระบวนการดังกล่าว ซึ่งผู้สอนสามารถใช้กระบวนการวิจัยครบทุกขั้นตอนหรือใช้บางขั้นตอนตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้วัตถุประสงค์ และข้อจำกัดที่มี เพื่อให้กระบวนการนี้บรรลุเป้าหมาย ผู้สอนควรกำหนดให้ผู้เรียนค้นคว้าเกี่ยวกับระบบความเชื่อของคนไทย ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อเรื่องผี เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำมาอภิปรายในชั้นเรียน

3.2.2 ขั้นการเรียนการสอน

ผู้สอนและผู้เรียนมีกิจกรรมร่วมกันตามลำดับ ดังนี้

- 1) การระบุปัญหาวิจัย
หลังจากที่ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน และให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีของคนไทยว่ามีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมายาวนาน และพฤติกรรมทั้งดีและไม่เหมาะสมที่เกิดจากความเชื่อนี้อาจมีผลกระทบทั้งเป็นคุณและโทษต่อคนไทยในปัจจุบัน หลังจากนั้น ผู้สอนระดมความคิดเห็นจากผู้เรียนว่าความเชื่อดังกล่าวของคนไทย มีความเป็นมาและมีผลกระทบต่อสังคมไทยในปัจจุบันอย่างไร โดยให้ผู้เรียนอภิปรายเพื่อร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาว่า สิ่งที่คุณเรียนส่วนใหญ่สนใจอยากรู้ และต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีของคนไทยในปัจจุบันนี้ คืออะไร

ผลจากการอภิปราย ผู้สอนสรุปให้เห็นประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนให้ความสนใจหาคำตอบ สมมติว่าประเด็นปัญหา คือ มีสาเหตุและปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลให้คนไทยมีความเชื่อเรื่องผี (อาจมีประเด็นอื่นๆ ตามที่ผู้เรียนสนใจ)

- 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย
จากปัญหาการวิจัยในข้อ 1) ให้ผู้เรียนทดลองเขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นข้อๆ ให้ชัดเจน สมมติว่าวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีของคนไทย (ชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัย)
- 3) การทบทวนวรรณกรรม
ให้ผู้เรียนค้นคว้าทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่ผ่านมาว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีควรประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง สมมติว่า จากการทบทวนเอกสารดังกล่าว ได้ข้อสรุปว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีของคนไทย คือ ระดับการศึกษา อาชีพ และศาสนา

- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันกำหนดประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สมมติว่า ผลที่ได้รับจากการทำงานร่วมกันแต่ละประเด็น ดังนี้
 - 4.1) ประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงกับสถาบันการศึกษา ที่มีความหลากหลายทั้งระดับการศึกษา อาชีพ และศาสนา มีจำนวนคนอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 1,500 คน
 - 4.2) การกำหนดขนาดและการสุ่มตัวอย่าง ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 306 คน (ตามตาราง Krejcie and Morgan) และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย
 - 4.3) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ที่มีคำถามหลัก คือ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และศาสนา และ ความเชื่อเรื่องผี เป็นคำถามปลายปิดแบบหลายตัวเลือก โดยผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาในแบบสอบถาม
 - 4.4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้ผู้เรียนลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลจริงโดยผู้สอนให้คำแนะนำขั้นตอนและวิธีการที่ถูกต้อง
 - 5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา ก่อนทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้วางแผนไว้ โดยผู้สอนให้คำแนะนำขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์
 - 6) การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล
 - 6.1) การสรุปผลการวิจัย

ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีของชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัย โดยปัจจัยที่ศึกษา คือ ระดับการศึกษา อาชีพ และศาสนา สมมติว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทั้ง 3 ปัจจัยเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงกับสถาบันการศึกษา
 - 6.2) การอภิปรายผล

ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันอภิปรายผลการวิจัยว่าสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไร เหตุผลที่สนับสนุนว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความเชื่อเรื่องผีและผลทางการวิจัยที่ได้จากชุมชนรอบสถาบันการศึกษาน่าจะเป็นจริงหรือไม่ อย่างไร หากศึกษาประชากรกลุ่มอื่นๆ
- 3.2.3 การประเมินผลการเรียนรู้ :
- 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระในศาสตร์ โดยใช้แบบทดสอบ
 - 2) ประเมินทักษะการแสวงหาความรู้ หรือการสืบค้นโดยพิจารณาจากผลงานที่น่าเสนอ
 - 3) ประเมินทักษะการทำวิจัยในแต่ละขั้นตอนที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำร่วมกัน
- ข้อเสนอแนะ
- 1) โดยทั่วไปการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นกระบวนการที่ใช้สอนในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในรายวิชาปฏิบัติในห้องทดลอง ส่วนสาขาวิชาในกลุ่มสังคมศาสตร์ ผู้สอนควรเลือกหัวข้อในแต่ละรายวิชาให้เหมาะสมที่จะใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน
 - 2) ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบที่ 3 ผู้สอนออกแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิธีวิจัยและใช้ระยะเวลาพอสมควร

- ซึ่งผู้สอนสามารถออกแบบโดยใช้บางขั้นตอนของวิธีวิจัย และใช้เวลาไม่น้อยกว่าได้รูปแบบที่ 4 ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ มีวิธีการ ดังนี้
- 4.1 วัตถุประสงค์: ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยเรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์
 - 4.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ ดังตัวอย่างการเรียนการสอนหัวข้อ ปัญหาวัยรุ่น ในรายวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ (รายวิชาดังกล่าวมีใช้รายวิชาที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องทำวิจัย แต่ผู้สอนเลือกใช้วิธีการให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง) มีขั้นตอน ดังนี้

 - 4.2.1 ขั้นการเตรียมตัวของผู้สอน

ผู้สอนเตรียมข้อมูลและรายละเอียด หรือใบงาน เพื่อให้ผู้เรียนทำรายงานวิจัยในรูปแบบของรายงานวิจัยในประเด็นเล็กๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในหัวข้อ ปัญหาวัยรุ่น โดยกำหนดให้ทำเป็นรายงานกลุ่ม ใช้เวลาดำเนินการประมาณ 4 – 6 สัปดาห์ และมีคะแนนเก็บ ประมาณ 25 – 30 คะแนน
 - 4.2.2 ขั้นการเรียนการสอน

เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ มีความแตกต่างจากรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบอื่นๆ กล่าวคือ ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนทำรายงานวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชา ซึ่งรูปแบบนี้มีเงื่อนไข คือ ผู้เรียนมีประสบการณ์ด้านการเรียนในรูปแบบที่

1 – 3 มาก่อน และเคยเรียนในรายวิชาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยมาแล้ว

อย่างไรก็ดี ผู้สอนควรทบทวนความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการวิจัย และแนะนำให้ผู้เรียนอ่านเอกสารคู่มือหรือตำราระเบียบวิธีวิจัยเพิ่มเติม

ดังนั้นผู้สอนจึงกำหนดขั้นตอนการทำงานของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ตามลำดับดังนี้

- 1) ผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนทราบขั้นตอนการทำงานวิจัยว่า แต่ละกลุ่มต้องทำข้อเสนอโครงการวิจัย (Research Proposal) ตามแบบการเขียน ที่ผู้สอนกำหนด เพื่อให้ผู้สอนพิจารณาและให้คำแนะนำก่อนดำเนินการ ตามแผนงานวิจัย
- 2) ให้ผู้เรียนเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาวัยรุ่น และ กำหนดให้นำเสนอหน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่นโดยผู้สอนให้ข้อเสนอแนะเป็นรายกลุ่มเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาและความถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาใช้ และให้กลุ่มอื่นๆ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นด้วย
- 3) ให้ผู้เรียนทำการวิจัยตามแผนงานที่กำหนดไว้ในข้อเสนอโครงการวิจัย โดยขณะที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการ หากมีปัญหาอุปสรรคใดเกิดขึ้น ให้ขอคำปรึกษาจากผู้สอนได้ตลอดเวลา
- 4) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการทำรายงานการวิจัย ผู้สอนกำหนดให้แต่ละกลุ่มรายงานผลการวิจัย และส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ และสร้างสรรค์ หรือ อาจจัดในลักษณะการประชุมวิชาการเพื่อเสนอผลการวิจัย โดยเปิดกว้างให้นักศึกษาสาขาวิชาอื่นๆ ที่สนใจเข้าฟังด้วย

- 5) มีการสรุปเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระตามคำอธิบายรายวิชา
- 4.3 การประเมินผลการเรียนรู้ :
 - 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระในศาสตร์จากรายงานการวิจัยของกลุ่ม
 - 2) ประเมินทักษะทางด้านกระบวนการวิจัยจากรายงานการวิจัยและการนำเสนอของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาวิจัยด้วยตนเองโดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบที่ 3 ที่ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยเป็นวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในศาสตร์ของตนและมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการดำเนินการวิจัยในบางกิจกรรม เช่น การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการสรุปและอภิปรายผล เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าผู้เรียนมิได้เป็นผู้ทำรายงานวิจัยแต่ได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยที่ผู้สอนเป็นผู้ออกแบบ

ดังนั้น ผู้สอนจึงควรนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของศาสตร์ และความถนัดของผู้สอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้

ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย

- 1) ข้อดี
 - 1.1) ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย เช่น ทักษะในการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบ การค้นหาคำตอบ หรือ องค์ความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ตลอดจน ทักษะการสรุปผลการศึกษา

- 1.2) ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน สร้างเสริมคุณลักษณะและความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นทีม
- 2) ข้อจำกัด

การสอนโดยวิธีนี้ ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำวิจัยเป็นอย่างดี

บทสรุป

การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน หรือ Research – Based Learning : RBL เป็นเพียงหนึ่งในหลายวิธีการที่ผู้สอนกำหนดไว้ล่วงหน้าในแผนการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา เพื่อเพิ่มความหลากหลายในรูปแบบการเรียนการสอนและน่าจะส่งผลให้ผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการวิจัย รู้จักคิดวิเคราะห์ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้ที่ดี การเรียนการสอนนี้มี 4 รูปแบบ คือ

- รูปแบบที่ 1 ผู้สอนใช้ผลการวิจัยในการสอน
- รูปแบบที่ 2 ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนรู้
- รูปแบบที่ 3 ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการสอน
- รูปแบบที่ 4 ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้

ข้อดีของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย และได้ความรู้ในศาสตร์ไปพร้อมๆกัน ส่วนข้อจำกัด คือ การสอนโดยวิธีนี้ ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำวิจัยเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยกับรายวิชาที่สอน ได้ทุกรายวิชาทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา โดยเลือกเนื้อหาหรือหัวข้อในรายวิชาที่มีความเหมาะสมกับการนำมาใช้สอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และหลักการของวิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้

จึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เผชิญเหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบจากการสืบค้น และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน และถือได้ว่าเป็นทางเลือกของเทคนิคการสอนที่ไม่ใช่การบรรยาย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และยังสอดคล้องกับมาตรฐานตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 2.6 ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ ข้อ 1 มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร ข้อ 3 ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียนหรือจากการทำวิจัย และ ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ข้อ 2 มีการบูรณาการกระบวนการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์กับการจัดการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี.(2548) *การจัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้*.
(พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2551) *เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอน*.
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (อัดสำเนา)
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2550) *โครงการวิจัยบูรณาการการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่เศรษฐกิจฐาน
ความรู้ กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- _____. (2553) *กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- _____. (2554) *การจัดการหลักสูตรและการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ ทศนีย์ บุญเติม. (2540) *การสอนแบบ Research – Based Learning ใน
แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา 483 – 505* กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา . (2552) *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2)พ.ศ. 2545* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรินทวาทกราฟฟิค.